

Німеччина: Відмова у компенсації, спізніле осмислення

Германия: Отказ в компенсации, запоздалое осмысление

Більшість німецьких сінті та ромів, які пережили геноцид, після 1945 року вирішили залишитися в Німеччині, яку вони і досі вважали своєю батьківщиною.

Але суспільство злочинців відмовляло ім в будь-якому прийомі. Геноцид сінті та ромів після війни не лише ігнорувався, але навіть опосередковано виправдовувався. Це проявлялося в тому, що сінті та роми були часто густо виключені з процесу надання компенсацій жертвам нацистських переслідувань. Державні органи, які були відповідальні за надання компенсацій, повторювали старі забобони. Вони звинувачували переслідуваних в тому, що вони своєю «асоціальною поведінкою» самі і спричинили ці переслідування. У скандальній постанові 1956 р. Федеральний верховний суд оголосив, що до початку депортациі до Аушвіцу навесні 1943 року заходи по відношенню до сінті та ромів проводились не по «расово-ідеологічних» причинах. Набагато більше «вже згадана асоціальна поведінка циган... ще раніше викликала підставу піддавати членів цього народу певним обмеженням». Згідно з цією логікою запити щодо компенсації від сінті та ромів, які були депортовані у 1940 р. до Польського генерал-губернаторства, були відхилені.

У 1963 р. суд визнав, що обмежувальні заходи після 8 грудня 1938 р. (коли сінті та ромам було заборонено залишати місця їх проживання) можна кваліфікувати як такі, що частково здійснювалися з «расово-політичних причин». Це означало, що попереднє переслідування на підставі Нюрнберзьких расових законів (1935 р.), примусова стерилізація або відправка до концтаборів нібито «антисоціальних» осіб все одно вважалася законною. Крім того, після 1965 р. прийом нових позовів на виплату компенсацій був припинений.

Позови про компенсацію від сінті та ромів представлялися на розгляд криміналній поліції. Там вони досить часто потрапляли до тих самих посадових осіб, які під час нацистського правління були відповідальними за переслідування в так званих «циганських поліцейських ділянках». Звичайно, ці чиновники вважали свою співучасть у геноциді легітимною. Таким чином сінті та роми вкотре були стигматизовані і затверджені з боку влади.

Навесні 2015 року колишній президент Федеральної судової палати принесла вибачення за раніше ухвалені рішення і зазначила, що за них повинно бути тільки соромом. Але старі рішення залишилися в силі. Федеральний уряд і Бундестаг донині відмовляються відшкодувати жертвам геноциду вартість забраного у них майна і виплатити компенсації за страждання, спричинені позбавленням волі.

Іноземні сінті та роми, які зазнали переслідувань від німецьких окупаційних військ під час Другої світової війни, не включені до списку, передбаченого Федеральним законом про компенсації. На відміну від євреїв – жертв нацизму, вони не отримують жодної допомоги від Німеччини. Тільки одиниці отримали одноразову виплату за примусову працю або добилися так званої «пенсії за перебування в гетто».

Сінті та роми борються за визнання

Політичне визнання сінті та ромів як жертв нацизму почало відбуватися тільки в 1980-х рр. Воно стало можливим передусім завдяки тому, що сінті та роми заснували свій власний рух за громадянські права. На Великдень 1980 р. активісти-сінті, в тому числі ті, хто залишилися в живих у нацистському терорі, провели в Меморіалі колишнього концтабору Даахау видовищну акцію голодування. Врешті-решт вони звернули на себе увагу громадськості, істориків і політиків. У 1982 р. канцлер ФРН Гельмут Шмідт визнав переслідування сінті та ромів як геноцид. Ще більш значимими були слова федерального президента Романа Герцога у 1997 році: «Геноцид сінті та ромів здійснювався з тих самого мотиву расової ідеології, з тим же наміром, з тією ж жаждою до запланованого і остаточного знищення, як і щодо євреїв».

У 1992 році федеральна влада і муніципальні органи Берліна висунули ініціативу створення меморіалу вбитим нацистами сінті та ромам. За цим відбулися багаторічні та інколи гострі дискусії з питань кількості жертв, про те, як ці групи називають себе та мають називатися, про схожість і відмінність до геноциду євреїв. Знову висловлювалися помилкові судження стосовно сутності цього злочину. З того моменту минуло двадцять років, до того дня, коли пам'ятник 24 жовтня 2012 р. врешті-решт був відкритий в безпосередній близькості від парламенту Німеччини.

Згідно з дослідженням, проведеним Федеральною агенцією з боротьби проти дискримінації у 2014 році, сьогодні 81% німців знають про те, що сінті та роми переслідувалися нацистами. Наскільки глибокі ці знання, дослідження не вказує. Вікликав занепокоєння те, що люди віком до 34 років знають про геноцид менше, ніж старше покоління. Історик Вольфганг Віпперман у 2012 р. написав, що геноцид сінті та ромів у школих підручниках та академічних працях і досі представляє собою «не більше і не менше, ніж просто примітку до історії».

Сьогодні на тому місці, де в 1936 році в берлінському районі Марцан знаходився „циганський табір“, ця виставка нагадує про позбавлення громадянських прав і переслідування сінті та рома.

Сегодня на том месте, где в 1936 году в берлинском районе Марцан находился „циганский лагерь“, эта выставка напоминает о лишении гражданских прав и преследовании синти и рома.

Більшість німецьких сінті та ромів, які пережили геноцид, після 1945 року вирішили залишитися в Німеччині, яку вони і досі вважали своєю родиной.

Однако общество виновников отказывалось принимать их. В послевоенное время факт геноцида синти и рома не только игнорировался, но даже косвенным образом оправдывался. Это видно и по тому, как синти и рома чаще всего исключались из процесса предоставления компенсаций жертвам нацистских преследований. Государственные органы, отвечавшие за предоставление компенсаций, повторяли старые предрассудки. Они обвиняли жертвы в том, что основанием для их преследования было их же «асоциальное поведение». В скандальном судебном решении 1956 г. Федеральной судебной палаты утверждалось, что до начала депортации синти и ромов в Аушвиц весной 1943 г. мероприятия осуществлялись не на основе «расовой идеологии» – скорее «уже упомянутые асоциальные качества цыган... предоставляли повод подвергнуть особенно ограниченным представителей этого народа». В соответствии с такой логикой были отклонены обращения за компенсаций от синти и ромов, которых в 1940 году депортировали на территорию Польского генерал-губернаторства.

В 1963 г. суд признал, что ограничительные меры, принятые после 8 декабря 1938 г. (когда синти и ромы было предписано не покидать места проживания) можно квалифицировать как частично осуществленные «по расово-политическим основаниям». Это означало, что осуществлявшиеся до этой даты преследования на основании Нюрнбергских расовых законов (с 1935 г.), принудительная стерилизация или отправка по причине якобы «асоциальности» в концлагеря по-прежнему считались законными. Кроме этого, уже в 1965 г. прием новых заявлений о компенсационных выплатах был прекращен.

Заявления о компенсации со стороны синти и ромов направлялись в криминальную полицию. Там их часто рассматривали те же чиновники, которые еще во времена нацистского режима служили в «циганских

полицейских отделах» и отвечали за антиромские мероприятия. Естественно, эти люди воспринимали свое содействие геноциду как легитимное. Таким образом синти и рома в очередной раз подверглись клеймению и кriminalизации со стороны государства.

Весной 2015 г. бывший президент Федеральной судебной палаты принесла извинения по поводу решений предшествовавших лет, отметив, что они могут вызывать только стыд. Однако старые решения остались в силе. Федеральное правительство и Бундестаг и поныне отказываются возмещать пережившим геноцид стоимость отнятого у них имущества и компенсировать страдания, причиненные лишением свободы.

Ромы вне Германии, которые подвергались преследованиям на оккупированных немцами территориях в период Второй мировой войны, не входят в категорию получателей выплат, определенных Федеральным законом о компенсациях. В отличие от евреев – жертв нацизма, они не получают от Германии никакой помощи. Лишь немногие получили одноразовую выплату за принудительный труд или так называемую «пенсию за пребывание в гетто».

Синти и ромы борются за признание

Политическое признание синти и ромов в качестве жертв нацистов начало происходить лишь в 1980-е гг. Это стало возможным в первую очередь благодаря тому, что они основали собственное движение за гражданские права. В 1980 г., во время Пасхи, активисты и пережившие нацистский террор синти провели в Мемориале концлагеря Даахау акцию-голодовку. Таким образом они привлекли внимание общественности, историков и политиков. В 1982 г. федеральный канцлер Гельмут Шмидт назвал преследования синти и рома геноцидом. Еще отчетлинее выразился в 1997 г. федеральный президент Роман Герцог: «Геноцид синти и рома был проведен по тем же мотивам расовой идеологии, с такими же намерениями, с тем же стремлением к спланированному и окончательному уничтожению, что и в отношении евреев».

В 1992 году федеральные власти и городские власти Берлина

выступили с инициативой о создании мемориала убитым нацистами

синти и ромам. Последовали долголетние, порой острые дискуссии

о численности жертв, о собственном и внешнем названии ромов,

о сходствах и различиях от геноцида евреев. Вновь при обсуждении

природы этого преступления высказывались ошибочные суждения.

На это ушло двадцать лет, и 24 октября 2012 г. недалеко от немецкого парламента мемориал наконец был открыт.

Согласно исследованию, проведенному в 2014 г. Федеральным агентством по антидискриминации, сегодня 81% немцев знают, что синти и рома преследовались нацистами. Как глубоки эти познания, из исследования неясно. Беспокойт тот факт, что люди в возрасте 34-х лет знают о геноциде меньше, чем старшее поколение. Историк Вольфганг Випперман писал в 2012 г., что геноцид синти и ромов, как и прежде, представляет собой в школьных учебниках и академических работах «не больше и не меньше, чем просто примечание к истории».